

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. balandžio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Antano Simišio (kolegijos pirmininkas) ir Donato Šemo, teismo posėdyje kasacinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjos bendrovės „Krimier („Creamer“) Ltd“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 17 d. nutarties, kuria atmetas pareiškėjos bendrovės „Krimier Ltd“ prašymas dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pareikšimų dėl daikto pripažinimo bešeimininkių, suinteresuoti asmenys Kauno apygardos prokuratura ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių proceso atnaujinimo pagrindą, kai teismas sprendimu nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų materialinių teisių ar pareigų, taip pat prašymo atnaujinti procesą pateikimo terminą ir šio prašymo nagrinėjimo tvarką, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja Sakartvele registruota bendrovė „Krimier Ltd“ (toliau – ir pareiškėja) 2021 m. vasario 18 d. kreipėsi teismą, prašydama atnaujinti procesą civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatytą pagrindą.
3. Pareiškėja nurodė, kad civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos (toliau – ir VMI) kreipėsi į teismą prašydama pripažinti bešeimininkiais 2 895 278,66 Eur, kurie 2015 m. spalio 30 d. buvo pervesti iš bendrovės „Krimier Ltd“ sąskaitos Nr. (duomenys neskelbtini) į Vokietijoje registruotos bendrovės „Status Berater GmbH“ DNB sąskaitą Nr. (duomenys neskelbtini), esančią „Luminor Bank AS“ Lietuvoje, ir perduoti nurodytas lėšas Lietuvos valstybės nuosavybėn. Vilniaus miesto apylinkės teismas, nepranešęs apie bylos nagrinėjimą pareiškėjai ir neįtraukęs jos į bylos nagrinėjimą, 2019 m. gegužės 31 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 VMI pareiškimą tenkino.
4. Pareiškėja paaiškino, kad iš karto su prašymu atnaujinti procesą pateikiamo Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2/32281-19 matyti, jog 2015 m. spalio 16 d. R. J. P. (R. J. P.) neteisėtai užvaldė bendrovę „Krimier Ltd“. Tbilisio miesto teismas minėtu sprendimu atkūrė iki 2015 m. spalio 16 d. buvusią padėtį: M. T. (M. T.) buvo gražintas ir vėl įregistruotas viešame Sakartvele verslo registre kaip bendrovės „Krimier Ltd“ vienintelis akcininkas ir vadovas, tačiau nei „Krimier Ltd“, nei M. T. nebuvo įtraukti į Vilniaus miesto apylinkės teisme nagrinėtą civilinę bylą Nr. e2YT-14562-545/2019. 2020 m. pabaigoje sužinojęs apie tai, kad bendrovei priklausančios lėšos Lietuvos teismo sprendimu atiteko valstybei, M. T. nedelsdamas kreipėsi teisinės pagalbos į advokatą ir su advokato pagalba 2020 m. gruodžio 11 d. gavo Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimą, iš šio sužinojo aplinkybes, susijusias tiek su pačia byla, tiek su pareiškėjai priklausančių lėšų nusavinimu. Iš Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 turinio matyti, kad teismui primant šį sprendimą buvo žinoma, jog Sakartvele generalinė prokuratura 2015 m. spalio 30 d. nutraukė baudžiamąjį persekiojimą dėl galimo pinigų plovimo ir neteisėtų pajamų legalizavimo ypač stambia mastu, nenustatiusi nusikalstamos veikos ir nustačiusi teisėtą į bendrovės „Krimier Ltd“ banko sąskaitą pervestų lėšų kilmę bei ekonominį jų panaudojimo tikslą. Taigi, bendrovė „Krimier Ltd“ teisėtai disponavo 2 895 383,83 Eur suma savo sąskaitoje Sakartvele banko iki 2015 m. spalio 30 d., kai ginčo pinigų suma buvo bendrovę neteisėtai užvaldžiusio asmens perversa iš bendrovės „Krimier Ltd“ sąskaitos Sakartvele banko į Vokietijos bendrovės „Status Berater GmbH“ sąskaitą banko „Luminor Bank AS“ Lietuvoje.
5. Pareiškėja teigia, kad būtent ji yra teisėta ginčo lėšų valdytoja, iš kurios teisėto valdymo ginčo lėšos buvo neteisėtai pasisavintos, todėl prašė atnaujinti procesą civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 atmeti VMI pareiškimą dėl ginčo pinigų pripažinimo bešeimininkių turtu ir įpareigoti VMI grąžinti ginčo lėšas į pareiškėjos sąskaitą banko.
6. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Kauno apygardos prokuratura ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos su pareikštu prašymu nesutiko. Nurodė, kad Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kauno apygardos valdybos Nusikalstamų veikų tyrimo skyriuje 2015 m. lapkričio 16 d. buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas byloje Nr. 03-6-00070-15 pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 216 straipsnio 1 dalį dėl to, kad užsienio bendrovių „Krimier Ltd“ ir „Status Berater GmbH“ atstovai, galimai siekdami nuslėpti ar įteisinti savo pačių ar kito asmens turtą, galimai žinodami, kad pinigai gauti nusikalstamu būdu iš užsienio bendrovės „Krimier Ltd“ sąskaitos Nr. (duomenys neskelbtini), 2015 m. spalio 30 d. atliko pavedimą užsienio bendrovei „Status Berater GmbH“, o ši šio pavedimo pagrindu 2015 m. spalio 30 d. gavo tarptautinį 2 895 383,83 Eur mokėjimą į AB DNB banko (dabar „Luminor Bank AS“) turimą bendrovės „Status Berater GmbH“ sąskaitą Nr. (duomenys neskelbtini). Kauno apygardos prokuratos 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroras 2018 m. vasario 22 d. priėmė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą byloje Nr. 03-6-00070-15, panaikinti procesinę prievartos priemonę – laikiną bendrovės „Status Berater GmbH“ nuosavybės teises apribojimą AB DNB (dabarinis „Luminor Bank AS“) banko sąskaitoje Nr. (duomenys neskelbtini) esančią 2 895 383,83 Eur sumą, ją perduoti valstybei, t. y. pervesti šiuos pinigus į VMI depozitinę sąskaitą. Ikitiesminio tyrimo metu nebuvo gauta objektyvių duomenų, kad bendrovės „Krimier Ltd“ bei „Status Berater GmbH“ yra ginčo lėšų savininkės; be to, nė vienas iš bendrovės „Krimier Ltd“ savininkas pristatantį asmenų, tarp jų ir M. T., nepateikė duomenų apie nurodytos ūkinės operacijos teisėtumą. Ištisėjamame nutarime ikitiesminio tyrimo byloje Nr. 03-6-00070-15 konstatuota, kad bendrovė „Krimier Ltd“ perversdama pinigų bendrovei „Status Berater GmbH“, atliko tik tarpininkės vaidmenį, todėl ši bendrovė negali būti laikoma ginčo lėšų savininke. Taigi, teismas, sprenddamas dėl 2 895 278,66 Eur pripažinimo bešeimininkių turtu, nagrinėdamas bendrovės neturėjimą į bylą kaip suinteresuotą asmenį. Be to, M. T. ikitiesminio tyrimo metu buvo apklausiamas siekiant nustatyti lėšų kilmę, ne vėliau kaip nuo 2017 m. balandžio 3 d. palaikė ryšį su ikitiesminiam tyrimui Nr. 03-6-00070-15 vadovavusiu Kauno apygardos prokuratoriaus prokuroru, todėl nėra pagrindo teigti, kad pareiškėja nežinojo ar galėjo nežinoti apie galimą jos pažeistas teises. Pareiškėja praleido CPK 366 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą trijų mėnesių terminą prašymui dėl proceso atnaujinimo pateikti ir nėra pagrindo šį terminą atnaujinti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių nutarčių esmė

7. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. balandžio 13 d. nutartimi pareiškėjos prašymą atnaujinti procesą atmetė.
8. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad M. T. buvo apklaustas ikitiesminio tyrimo Nr. 03-6-00070-15 metu, siekiant nustatyti ginčo lėšų kilmę, vadinas, pareiškėjai buvo ar turėjo būti žinoma apie galimą jos pažeistas teises. Pareiškėja, teigdama, kad ji buvo teisėta ginčo lėšų savininkė, turėjo domėtis jai priklausančiu turtu. Teismo sprendimas, dėl kurio prašoma atnaujinti procesą, buvo priimtas 2019 m. gegužės 31 d., o dėl proceso atnaujinimo kreiptasi tik 2021 m. vasario 18 d., praėjus 9 mėnesiams nuo sprendimo priėmimo. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, pareiškėja galėjo laiku paduoti prašymą dėl proceso atnaujinimo, tačiau nebuvo pakankamai rūpestinga ir atidė, nesirūpinusi tinkamu savo procesinių teisių įgyvendinimu, išnagrinėjusi aplinkybę, trukdžiusią pareiškėjai pareikšti prašymą dėl proceso atnaujinimo per įstatyme nustatytą terminą, nenustatyta.
9. Teismas nustatė, kad ikitiesminio tyrimo metu nebuvo gauta objektyvių duomenų, jog bendrovės „Krimier Ltd“ bei „Status Berater GmbH“ yra tiriamų lėšų savininkės. Ikitiesminio tyrimo metu bendrovės „Krimier Ltd“ savininkai, tarp jų ir M. T., nepateikė duomenų apie ūkinės operacijos teisėtumą. Ikitiesminio tyrimo metu nustatyta, kad bendrovė „Krimier Ltd“, be teisėto pagrindo perversdama ginčo lėšas bendrovei „Status Berater GmbH“, atliko tik tarpininkės vaidmenį, todėl buvo konstatuota, jog bendrovė „Krimier Ltd“ nėra ginčo lėšų savininkė.

Atsižvelgdamas į tai teismas nusprendė, kad pareiškėja neįrodė CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte nurodyto pagrindo atnaujinti procesą byloje.

10. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą pagal pareiškėjos atskirąjį skundą, 2021 m. birželio 17 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartį.
11. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad norint nustatyti, ar egzistuoja CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintas pagrindas atnaujinti procesą, pirmiausiai nustatytina, ar pareiškėja turi teisių į ginčo objektą, kadangi tik tokiu atveju teismo sprendimas objektyviai gali turėti įtakos jos teisėms. Teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvadomis, kad pareiškėja nepateikė jokių įrodymų, leidžiančių spresti, jog ji yra teisėta bešeimininkėmis pripažintų lėšų valdytoja ar savininkė, o ne tarpininkė pervedant lėšas, kaip buvo konstatuota ikitiesminiame tyrime. Pareiškėja savo poziciją, kad bendrovė buvo neteisėtai, klastojant dokumentus, užvaldyta R. J. P., kuris ginčo objektu esančias lėšas be pagrindo pervedė bendrovei „Status Berater GmbH“, pagrįsti iš esmės remiasi Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimu už akių civilinėje byloje Nr. 2/32281-19, tačiau nepateikė duomenų, kad nurodyto asmens veiksmas (klastojant dokumentus, neteisėtai perimant bendrovę) būtų įvertinti baudžiamojo proceso tvarka. Be to, sprendimuose už akių nustatytos aplinkybės nelaikytinos prejudicinėmis, todėl vertintinos tik kaip rašytiniai įrodymai pagal bendrasias įrodymų vertinimo taisykles. Pareiškėjos nurodyta aplinkybė dėl baudžiamojo persekiojimo nutraukimo Sakartvele, teismo vertinimu, neturi įtakos šioje byloje nagrinėjamiu klausimui dėl pareiškėjos materialinio suinteresuotumo bylos baigtimi, nesant kitių duomenų apie lėšų pervedimo pagrindą, nepaneigia ikitiesminiame tyrime padarytų išvadų dėl pareiškėjos kaip tarpininkės vaidmens pinigų pervedimo sandoryje, įrodymais nepagrindus neteisėto bendrovės perėmimo bei neteisėto ginčo lėšų pervedimo.
12. Apeliacinės instancijos teismas taip pat sutiko su suinteresuotų asmenų argumentais, kad pareiškėja nepagrindė, kokio materialaus tikslo siekia pasitelkdama proceso atnaujinimo institutą. Teismas pažymėjo, kad iš pačios pareiškėjos pateiktų dokumentų matyti, jog į bylą kaip trečiasis asmuo, nepareiškėjis savarankiškai reikalavimu, įtraukta bendrovė „Status Berater GmbH“, iš kurios sąskaita buvo pervesti pinigai iš pareiškėjos sąskaitos, yra likviduota Vokietijos institucijų ir nėra jos teisių ir pareigų perėmėjas. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, net ir atnaujintu procesą ginčas tarp pareiškėjos ir bendrovės „Status Berater GmbH“ negalėtų būti nagrinėjamas.
13. Apeliacinės instancijos teismas taip pat priitarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad pareiškėja praleido terminą prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti. Pasak apeliacinės instancijos teismo, pareiškėja nepaneigė, kad apie ikitiesminį tyrimą žinojo: pareiškėja nuo 2017 m. balandžio 3 d. palaikė ryšį su ikitiesminiu tyrimu vedusiu prokuroru, todėl objektyviai turėjo visas galimybes sužinoti apie proceso eigą, taip pat apie arešto lėšoms panaikinimą, jų perdavinį saugoti VMI beaišpie pastarosios iniciuota civilinė byla, kurioje pateiktas prašymas dėl proceso atnaujinimo. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, M. T. sužinojo ar objektyviai turėjo galimybes sužinoti apie pradėtą procesą dėl lėšų pripažinimo bešeimininkėmis vėliausiai tuomet, kai įsigaliojo Sakartvele teismo sprendimas už akių (2020 m. rugsėjo 23 d.), tačiau prašymą dėl proceso atnaujinimo pareiškėja teismui pateikė tik 2021 m. vasario 18 d.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepinį į jį teisiniai argumentai

14. Kasacinio skundo pareiškėja bendrovė „Krimier Ltd“ prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 17 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – prašymą dėl proceso atnaujinimo tenkinti arčiau perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 14.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias draudimą teismui sprendinė nuspresti dėl neįtrauktų dalyvių byloje asmenų materialinių teisių ir pareigų (CPK 14 straipsnio 3 dalis, 266 straipsnis), taip pat reglamentuojančias proceso atnaujinimo pagrindą (CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą). Tik Kauno apygardos prokuratūrai, tiek VMI, tiek ir teismui buvo žinoma, kad bendrovė „Krimier Ltd“ yra susijusi su ginčo lėšomis, taip pat buvo žinoma, kad Sakartvele prokuratūra 2015 m. spalio 30 d. nustatė teisėtą į bendrovės „Krimier Ltd“ banko sąskaitą pervestų lėšų kilmę ir ekonominį jų panaudojimo tikslą. 2015 m. spalio 16 d. bendrovė „Krimier Ltd“ buvo neteisėtai užvaldyta kito asmens, iš ginčo lėšas 2015 m. spalio 30 d. neteisėtai pervedė Vokietijos bendrovei „Status Berater GmbH“. Tik Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimu buvo gražintas teisėtas bendrovės „Krimier Ltd“ akcijų savininkas ir vadovas. Neteisėtai pasisavintų lėšų valdytojos neįtraukimas kaip trečiojo asmens teismo procese Nr. 2-68-3-09150-2019-6 laikytinas esminiu pareiškėjos procesinių teisių pažeidimu, sudarantį pagrindą atnaujinti procesą. Tik atnaujintus sprendimus byloje turėtų būti išsamiai tiriama, ar ginčo lėšos iš tiesų priklausė bendrovei „Krimier Ltd“ ir ar pagrįstai tenkintas VMI prašymas dėl lėšų pripažinimo bešeimininkių turtu. Prašymui dėl proceso atnaujinimo tenkinti pakanka bylos duomenų, kad bendrovė „Krimier Ltd“ gali būti teisėta lėšų savininkė.
 - 14.2. Neterpinkus VMI reikalavimu dėl ginčo lėšų pripažinimo bešeimininkių turtu, VMI privalėtų grąžinti lėšas pareiškėjai. Ginčo lėšų gavėja buvo Vokietijos bendrovė, tačiau į jos banko sąskaitą perverstos ginčo lėšos nebuvo įskaitytos (buvo suvalkytos, vėliau – areštuotos, perduotos saugoti ir administruoti VMI), taigi ginčo mokėjimas pagal Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo 43 straipsnio 4 dalį nebuvo gautas. Vokietijos bendrovė yra likviduota nesant jos teisių ir pareigų perėmėjo, taigi mokėjimas objektyviai niekada negalės būti įvykdytas. Pagal Mokėjimų įstatymo nuostatas gavėjo (Vokietijos bendrovės „Status Berater GmbH“) negautas (nėskaitytas) mokėjimas turi būti gražintas mokėtojai (bendrovei „Krimier Ltd“). Pagal teisingą reguliavimą VMI yra jai perduoto turto administratorė, t. y., be kita ko, turi pareigą grąžinti jai perduotą turtą išnykus aplinkybėms jį administruoti.
 - 14.3. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė CPK 368 straipsnio 1 dalies nuostatas, reglamentuojančias terminą prašymui dėl proceso atnaujinimo pateikti. Teismai neįvertino teisiskai reikšmingų bylos aplinkybių, kurios patvirtina, kad pareiškėjai teisėtai atstovaujantis vadovas, vienintelis akcininkas, objektyviai galėjo susipažinti su Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimu tik 2020 m. gruodžio 11 d. CPK 368 straipsnio 1 dalyje nustatytas 3 mėnesių terminas prašymui dėl proceso atnaujinimo pateikti baigėsi 2021 m. kovo 11 d., prašymą pareiškėja pateikė nepažeidusi šio termino. Be to, CPK 368 straipsnio 2 dalyje nustatytas 5 metų rakcinimasis terminas. Nuo Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimo iki bendrovės „Krimier Ltd“ 2021 m. vasario 18 d. prašymo dėl proceso atnaujinimo pateikimo praėjo tik 6 mėnesiai. Šis laikotarpis nelaikytinas nepateisinamai ilgu ar neprotingu. Jei kasacinis teismas vis dėlto konstatuotų, kad CPK 368 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas buvo praleistas, tai šis terminas atnaujintinas dėl prašyme nurodytų aplinkybių.

15. Atsiliepimų į pareiškėjos kasacinį skundą Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos prašo kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 15.1. Prašyme atnaujinti procesą nepakanka nurodyti vien procesinio pobūdžio aplinkybes, pareiškėja turi nurodyti materialiąją teisės normą pagrįstą teisę ar įstatymo saugomą interesą, kurie pažeisti jos neįtraukus į procesą, taip pat pateikti įrodymus ir argumentus, kurie pagrįstus jos dalyvavimo procese įtaką šalių materialiesiems teisiams santykiams ir teismo sprendimo teisėtumui bei pagrįstumui. Ginčo lėšos dar 2015 m. spalio 30 d. buvo pervestos iš Sakartvelo registruotos bendrovės „Krimier Ltd“ sąskaitos į bendrovės „Status Berater GmbH“ DNB banke Lietuvoje esančią sąskaitą. Tai leidžia spręsti, kad pareiškėja, teigdama, jog buvo teisėta ginčo lėšų savininkė, objektyviai turėjo ne tik žinoti, bet ir domėtis jai priklausančiu turtu.
- 15.2. Iteikimo tyrimo metu nebuvo gauta objektyviųjų duomenų, kad bendrovės „Krimier Ltd“ bei „Status Berater GmbH“ yra ginčo lėšų savininkės; išteikimo tyrimo metu bendrovės „Krimier Ltd“ savininkai, taip pat M. T., nepateikė duomenų apie tikrines operacijas teisėtumą. Be to, išteikimo tyrimo metu nustatyta, kad bendrovė „Krimier Ltd“, be teisėto pagrindo perveddama ginčo lėšas bendrovei „Status Berater GmbH“, atliko tik tarpininkines vaidmenis. Įsiteisėjusiam nutarime išteikimo tyrimo byloje Nr. 03-6-00070-15 konstatuota, kad iš išteikimo tyrimo metu apklaustų asmenų parodymų, surinktų faktinių duomenų darytina išvada, jog nėra pagrindo Nijgerijos įmonės „Capital Field Investment & Trust“ bei „ARSecurity Solutions LTD“, Sakartvelo registruotą bendrovę „Krimier Ltd“ ir Vokietijoje registruotą bendrovę „Status Berater GmbH“ laikyti šių konkrečių pervedtų lėšų savininkėmis.
16. Atsiliepimų į pareiškėjos kasacinį skundą Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos prašo kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 16.1. Tiek Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendime, tiek įsiteisėjusiam nutarime išteikimo tyrimo byloje Nr. 03-6-00070-15 nurodyta, kad M. T. išteikimo tyrimo metu buvo apklausias, siekiant nustatyti ginčo lėšų kilmę, todėl nėra pagrindo teigti, kad pareiškėja nežinojo ar galėjo nežinoti apie galimai jos pažeistas teises. Pažymėtina, kad M. T. prašyme buvo nurodęs, kad ne vėliau kaip nuo 2017 m. balandžio 3 d. palaikė ryšį su išteikimui tyrimui Nr. 03-6-00070-15 vadovavusiu Kauno apygardos prokuratoriumi. Pareiškėja nenurodė aplinkybių, kurios sudarytų pagrindą atnaujinti procesą.
- 16.2. Prašymą atnaujinti procesą teikiančiam asmeniui tenka pareiga pateikti sužinojimo apie proceso atnaujinimo pagrindą momentą įrodančius duomenis. VMI tik praėjus vieniems metams nuo tos dienos, kai perėmė pinigų iš Kauno apygardos prokuratūros, ir neatradus šių pinigų savininkui, sąžiningam įgyjei ar teisėtam valdytojui, kreipėsi į teismą, prašydamą lėšas pripažinti besieimininkiu turtu ir perduoti valstybės nuosavybėn. Pareiškėja buvo apklausiama išteikimo tyrimo byloje Nr. 03-6-00070-15 siekiant nustatyti lėšų kilmę, vadinas, žinojo, kad vykdomas išteikimasis tyrimas, todėl, siekdama apginti savo teises, privalėjo sąžiningai ir tinkamai naudotis savo procesinėmis teisėmis, domėtis vykdomos bylos eiga.
- 16.3. Pareiškėja taip pat nepateikė argumentų, kurie pagrįstų, kad ji kaip nors yra susijusi su išnagrinėta civiline byla Nr. E2YT-14562-545, aiškiai ir konkrečiai neįvardijo, kokio galutinio bylos rezultato siekiama, jei procesas būtų atnaujintas. Pareiškėja savo įtraukimą į civilinės bylos atnaujinimo procesą grindžia teisiniu santykiu, kuris nėra šios bylos teismo nagrinėjimo dalykas.
17. Atsiliepimų į pareiškėjos kasacinį skundą Kauno apygardos prokuratūra prašo kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 17.1. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. gegužės 31 d. sprendime, išsamiai ir objektyviai įvertinęs pateiktus duomenis, padarė teisingą išvadą, kad ginčo lėšų savininkas nenustatytas, turtais neturi sąžiningo įgyjeio ar teisėto valdytojo, todėl jis gali būti pripažintas besieimininkiu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.57 straipsnis, CPK 177, 185 straipsniai). Pareiškėja nepateikė jokių įrodymų, kad ginčo lėšos priklausė būtent jai, taip pat nenurodė, kuras konkrečiai aplinkybės ji laiko naujai paaiškusiomis ir sudarantiomis pagrindą atnaujinti procesą.
- 17.2. Kauno apygardos prokuratūra baigus išteikimui tyrimą Nr. 03-6-00070-15, kuris truko trejus metus, ir nenustačius ginčo lėšų savininko, sąžiningo įgyjeio ar teisėto valdytojo, praėjo dar vieneri metai iki tos dienos, kai lėšas perėmusi VMI kreipėsi su pareiškiniu į teismą, prašydamą ginčo lėšas pripažinti besieimininkiu turtu ir perduoti valstybės nuosavybėn. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. gegužės 31 d. priėmė sprendimą, šis įsiteisėjęs pasibaigus jo apskundimo apeliacine tvarka terminui. M. T., būdamas ginčo lėšų savininkas, visą laikotarpį, kol vyko išteikimasis tyrimas, taip pat civilinio proceso tvarka buvo sprendžiamas klausimas dėl turto pripažinimo besieimininkiu, objektyviai galėjo domėtis jam priklausančiu turtu. Nurodytas asmuo objektyviųjų duomenų, pagrindžiančių atliktos ūkinės operacijos teisėtumą, pagrįstumu, tolimesnį lėšų panaudojimą, nepateikė, nors pats nuo 2017 m. balandžio 4 d. rašė elektroninius laiškus išteikimui tyrimą kontroliuojančiam prokurui. M. T. privalėjo sąžiningai ir tinkamai naudotis savo procesinėmis teisėmis, domėtis vykdomos bylos eiga. Dėl to teismai padarė pagrįstą išvadą, kad pareiškėja praleido terminą prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarkos, pagrindo atnaujinti procesą pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą

18. CPK 365 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bylos, užbaigtos nagrinėti dėl ginčo esmės įsiteisėjusių teismo sprendimų (nutartinių, įsakymų ar nutarimų), procesas gali būti atnaujintas XVIII skyriaus nustatytais pagrindais ir tvarka. CPK 366 straipsnyje įtvirtinti pagrindai, kuriems esant gali būti atnaujinamas procesas byloje.
19. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad proceso atnaujinimo institutas – išskirtinis būdas peržiūrėti įsiteisėjusių teismų sprendimus. Jį galima taikyti tik konstatavus CPK 366 straipsnio 1 dalyje nustatytą pagrindą, kuris konkrečioje byloje dėl objektyvių ar subjektivių priežasčių negalėjo būti nustatytas, peržiūrint bylą instance tvarka. Šis proceso atnaujinimo pagrindas turi būti taikomi neformaliai bei laikantis teismo apibrėžtumo principo, todėl proceso atnaujinimas yra galimas tik esminėmis klaidomis taisyti, esant svarbioms ir įtikinamos aplinkybėms (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. spalio 28 d. sprendimas byloje *Brumarescu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 28342/95; 2002 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Sovtransavto Holding prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 48553/99; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111/2010).
20. Prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarką reglamentuoja CPK 370 straipsnis, iš kurio matyti, kad tokie prašymai turi būti nagrinėjamas trimis etapais. Pirmą etapą, gavęs prašymą atnaujinti procesą, sprendžia prašymo priėmimo klausimą, t. y. patikrina, ar pareiškėjas laikėsi formalų reikalavimą – ar prašymo turinys atitinka CPK 111, 113, 369 straipsnių reikalavimus, ar sumokėtas žyminis mokestis, ar laikytasi teismingumo taisyklių, ar prašymą padavė veiksnis bei tinkamai įgaliotas asmuo ir pan. (CPK 370 straipsnio 1 dalis). Jei nenustato formalų prašymo trūkumų, teismas jį priima. Antrą etapą, priėmus prašymą atnaujinti procesą, skiriamas teismo posėdis, apie kurį informuojamas bylos šalis ir kuriame sprendžiamas klausimas dėl proceso atnaujinimo bylos. Sprendžiamas šis klausimas, teismas patikrina, ar prašymas atnaujinti procesą paduotas nepralaidus CPK 368 straipsnyje nustatytą terminą ir ar egzistuoja CPK 366 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti proceso atnaujinimo pagrindai (CPK 370 straipsnio 2 dalis). Trečią etapą, teismo posėdyje vyksta atnaujintos bylos nagrinėjimas iš esmės, kurio metu teismas bylą nagrinėja pakartotinai pagal bendrąsias CPK taisykles, tačiau neperžengdamas ribų, kuras apibrėžia proceso atnaujinimo pagrindai, t. y. pagal atnaujinimo pagrindus patikrinamas ankstesnio teismo sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas ir sprendžiamas klausimas, ar pareiškėjo nurodytas proceso atnaujinimo pagrindas leidžia abejoti byloje priimtų ir įsiteisėjusių teismo sprendimų teisėtumu bei pagrįstumu (CPK 370 straipsnio 4 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-308-823/2020, 23 punktas).
21. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad antrajame prašymo atnaujinimo etape (sprendžiamas, ar yra pagrindas atnaujinti procesą byloje) teismas patikrina prašyme atnaujinti procesą išdėstytas aplinkybes atsižvelgdamas į nurodytą proceso atnaujinimo pagrindą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2014). Šiame etape teismas neatlieka išsamios proceso atnaujinimo pagrindų analizės visų bylos aplinkybių kontekste, o tik vertina procesines prielaidas procesui byloje atnaujinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2007). Taigi, antrajame etape nagrinėjamas klausimas dėl proceso atnaujinimo, teismas sprendžia, ar yra CPK 366 straipsnyje nustatyti proceso atnaujinimo pagrindai, tačiau galutinai dėl ginčo esmės nepasisako (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2010).
22. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymėta, kad teismui yra svarbu, atsižvelgiant į proceso atnaujinimo paskirtį, tiksliai ir neabejotinai nustatyti pagrindą atnaujinti procesą buvimą, nagrinėti prašymus atnaujinti procesą taip, kad tai nepavirtų pakartotiniu bylos nagrinėjimu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-162-219/2016, 18, 19 punktas ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2016 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437-686/2016 43 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Kita vertus, šis teismo pareiga negali būti aiškinama tokiu būdu, kad iš pareiškėjo jau antrajame proceso atnaujinimo etape būtų reikalaujama neginčytinai įrodyti, kad byloje, kuria prašoma atnaujinti, teismų priimti procesiniai sprendimai yra neteisėti ir nepagrįsti – dėl šios aplinkybės pagal CPK 370 straipsnyje įtvirtintą teisinį reglamentavimą turi būti sprendžiama trečiajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2010).
23. Antrajame ir trečiajame prašymo atnaujinimo etapuose nagrinėjimų klausimų apimtis ir pobūdis lemia, kad paprastai atnaujinus procesą šalis turi būti sudaryta galimybė patvirtinti pasirodžiusi atnaujintos bylos nagrinėjimui. Dėl šios priežasties CPK 370 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad, priėmus nutartį atnaujinti procesą, teismas paskiria pakartotinio bylos nagrinėjimo iš esmės teismo posėdį data. Kartu statymu nustatyta šios taisyklės išimtis – pagal CPK 370 straipsnio 4 dalį, jeigu teismo posėdžio, kuriame procesas buvo atnaujintas, metu paaiškėja, kad papildomas pasirengimas bylą nagrinėti teisme nereikalingas, dalyvaujančių byloje asmenų sutikimu teismas pradeda nagrinėti bylą iš esmės. Taigi, pagal CPK nuostatas kitas teismo posėdis atnaujintos bylos procese gali būti nesiekiamas tik tuo atveju, kai tiek šalys, tiek bylą nagrinėjantis teismas sutaria dėl to, jog papildomas pasirengimas bylą nagrinėti teisme nereikalingas. Šio reikalavimo pažeidimas yra CPK 370 straipsnio 4 dalyje įtvirtinto proceso teisės normos pažeidimas, dėl kurio esmingumu sprendžina atsižvelgiant į konkretios bylos aplinkybes, t. y. įvertinus, ar konkrečiu atveju dėl tokio pažeidimo galėjo būti netiesiogiai išspėsta byla ar iš esmės apribotos bylos dalyvaujančių asmenų procesinės teisės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313/2011; 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-308-823/2020, 26, 29 punktai).
24. Pareiškėja nagrinėjamoje byloje kreipėsi į teismą prašydamą atnaujinti procesą CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintu pagrindu – kai teismas sprendimu nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų materialiuju teisių ar pareigų. Prašymas buvo grindžiamas tuo, kad civilinėje byloje, kurioje prašoma atnaujinti procesą, lėšos, pervestos iš pareiškėjos banko sąskaitos į bendrovės „Status Berater GmbH“ banko sąskaitą, buvo pripažintos besieimininkėmis ir perduotos Lietuvos valstybės nuosavybėn. Bylą nagrinėję teismai atsisakė atnaujinti procesą, be kita ko, konstatavę, kad pareiškėja neįrodė CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtinto proceso atnaujinimo pagrindo. Tokią išvadą teismai padarė atsižvelgdami į tai, kad, teismų vertinimu, pareiškėja neįrodė esanti ginčo lėšų savininkė ar teisėta valdytoja.
25. Kasaciniam skunde pareiškėja, nesutikdama su bylą nagrinėjusių teismų išvadomis, be kita ko, remiasi prašymu atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarką reglamentuojančių proceso teisės normų pažeidimu. Pasak pareiškėjos, klausimas, ar ginčo lėšos nuosavybės teisę priklausė pareiškėjai (ar buvo jos teisėtai valdomos), turėjo būti sprendžiamas ne antrajame, o trečiajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape. Teisėjų kolegija šios pareiškėjos argumentus pripažįsta teisėtais pagrįstais.
26. Kaip jau minėta, antrajame prašyme atnaujinti procesą nagrinėjimo etape teismai turėjo įvertinti tik tai, ar yra procesinės prielaidos procesui byloje atnaujinti, atsižvelgdami į pareiškėjos nurodomą proceso atnaujinimo pagrindą. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką pagrindas pripažinti, kad sprendime teismas pasisakė dėl neįtraukto dalyvaus asmens teisių ar pareigų pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą, yra tada, kai: 1) sprendime tiesiogiai pasisakyta dėl pareiškėjo teisių ar jo pareigų, teismo sprendimas sukuria teisę ar pareigą arba tokio teismo sprendimu teisės ar įstatymo saugomi interesai pažeisti (CPK 365 straipsnio 1 dalis); 2) teismui įvertinus neįtraukto asmens pateiktus įrodymus, bus panaikintos ar pakeistos teismo nustatytos teisės ir pareigos. Neįtrauktas į bylos nagrinėjimą asmuo neturi galimybių ginti savo pažeistų teisių ir teisėtų interesų kitais teismų procesinių sprendimų teisėtumu ir pagrįstumu kontroliuojant, naudotis instancine teismo sistema, todėl proceso atnaujinimas yra vienintelė šio asmens galimybė ginti savo teises ir teisėtus interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112-378/2019, 33, 34 punktai).
27. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą, pažymėta, kad procesas šiuo pagrindu atnaujinamas todėl, kad nagrinėjant bylą pažeidžiamas vienas pagrindinių sąžiningo teismo proceso principų – teisė būti išklausytam. Atnaujinus bylą šiuo pagrindu, teismo procesas turi būti pakartotas tam, kad anksčiau į bylos nagrinėjimą neįtrauktas asmuo galėtų pasinaudoti visomis savo procesinėmis teisėmis nuo pat bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme pradžios (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187/2006; 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2011; 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-355/2014; kt.). Teisės būti išklausytam pažeidimas savo ruožtu gali lemti, kad, ir bylą neįtrauktas asmuo ir jo neįklausius apie svarbias bylos aplinkybes, netinkamai buvo išnagrinėta byla, o sprendžiant dėl faktinių aplinkybių ir taikytinus teises padaryta klaida, pasisakant dėl neįtraukto į bylą asmens teisių ir pareigų, kuria reikia ištaisyti. Pareiškėnė dėl proceso atnaujinimo suinteresuotas asmuo nurodo, kokios aplinkybės liko neišnagrinėtos ar buvo netinkamai nustatytos ir tai buvo klaidos pagrindas. Tai gali būti faktinės ar teisinės aplinkybės. Šių pareiškėjo dėl proceso atnaujinimo nurodytų aplinkybių įvertimas ir įvertinimas kartu su kitomis bylos aplinkybėmis yra proceso atnaujinimo tikslas pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą, kartu jis apibrėžia bylos nagrinėjimo po proceso atnaujinimo šiuo pagrindu ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-487/2011).
28. Kai procesas atnaujinamas CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, teismas, nagrinėjantis bylą iš naujo, turi nustatyti, kokias konkrečiai materialines teises ir (ar) teisėtus interesus nagrinėjamoje byloje turi į ją anksčiau neįtrauktas asmuo ir ar dėl jų buvo nuspręsta teismo sprendimu (pvz., teismo sprendime pasisakyta dėl asmens teisių ir pareigų, teismo sprendimu sukurto asmens teisės ir pareigos, įtvirtintas asmens teisės pažeidimas, neįvertintas neįtraukto asmens pateiktų įrodymų, asmens teisės ir pareigos nustatytos netinkamai ir kt.). Vadinas, turi būti išnagrinėta, ar pasivertinto tos aplinkybės, kurios sudarė pagrindą priimti nutartį atnaujinti procesą byloje. Tai reiskia, kad, atnaujinus bylos nagrinėjimą CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu ir nagrinėjant bylą, esminė aplinkybė sprendžiant dėl bylos priimto teismo sprendimo teisėtumo yra tai, ar dėl neįtraukto į bylą asmens nedalyvavimo procese buvo pažeistos jo materialinės teisės ir teisėti interesai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-262/2013).
29. Apibendrinant nurodytą kasacinio teismo praktiką konstatuotina, kad antrajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape, sprendžiamas dėl proceso atnaujinimo CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, teismas turi vertinti, ar, atsižvelgiant į teismo santykio, dėl kurio buvo nuspręsta įsiteisėjusių teismo sprendimų byloje, kurios procesas prašoma atnaujinti, pobūdį, pareiškėjas pagal jo prašymą atnaujinti procesą nurodytas aplinkybes laikytinas suinteresuotais asmeniu, kuris turėjo būti teismo įtrauktas į prašomą atnaujinti bylą, t. y. ar yra pagrįstas pagrindas teigti, kad įsiteisėjusių teismo sprendimų yra nuspręsta dėl pareiškėjo materialiuju teisių ir pareigų, nesudarant pareiškėjai galimybių dėl to pasisakyti teismo procese. Tuo tarpu dėl to, ar pareiškėjo neįtrauktas į teismo procesą konkretūs atveju lemia bylos priimtų teismų procesinių sprendimų neteisėtumą (pareiškėjo teisų pažeidimą) bei būtinybę juos keisti ar naikinti, turi būti sprendžiama ne antrajame, o trečiajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape (nagrinėjant bylą atnaujinantame procese).
30. Įsiteisėjusį Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019, kurio ginčo lėšos pripažintos besieimininkėmis, konstatuota, kad nei bendrovė „Status Berater GmbH“, į kurios sąskaitą buvo pervestos ginčo lėšos, nei pareiškėja, iš kurios sąskaitos šios lėšos buvo pervestos, nėra šių lėšų savininkės ar teisėtos valdytojos. Tą patvirtina paties įsiteisėjusio teismo sprendimo civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 turinys, kuriame aiškiai nurodyta, kad ginčo lėšų savininkas nenustatytas, turtais neturi sąžiningo įgyjeio ar teisėto valdytojo, todėl jis gali būti pripažintas besieimininkiu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.57 straipsnis, CPK 177, 185 straipsniai). Akivaizdu, kad pasisakydamas dėl to, jog ginčo lėšos nepriklausė pareiškėjai (nėra jos teisėtai valdomos), teismas sprendė dėl pareiškėjos materialiuju teisių ir pareigų ir, kaip nustatyta bylos, tai darė neįtrauktas į bylą pareiškėjos, nesudares jai galimybes pasisakyti dėl ginčo lėšų valdymo teisėtumo bei atitinkamai pagrindo šias lėšas pripažinti besieimininkiu turtu. Taigi, priešingai nei sprendė bylą nagrinėję teismai, įsiteisėjusi teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2YT-14562-545/2019 yra nuspręsta ir dėl pareiškėjos teisų į ginčo lėšas, t. y. egzistuoja CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintas proceso atnaujinimo pagrindas (šios nutartis 26 punktas).

31. Teisėjų kolegija pažymi, kad, atsižvelgiant į teisinį santykį, dėl kurio buvo nuspręsta įsiteisėjusių teismo sprendimų, procesui šioje byloje atnaujinti pagal **CPK 366 straipsnio** 1 dalies 7 punktą buvo pakankama nustatyti, kad ginčo lėšos buvo pervestos iš neįtrauktos į bylą pareiškėjos banko sąskaitos, kadangi lėšų pripažinimas besimininkėms šiuo atveju nebuvo teisiskai įmanomas teismui taip pat nepasiskaitant ir dėl pareiškėjos (ne)turimų teisių į jas. Tuo tarpu dėl to, ar pareiškėja iš tiesų yra ginčo lėšų savininkė ar teisėta valdytoja, t. y. ar įsiteisėjusių teismo sprendimų civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019** ginčo lėšas pripažinus besimininkėms buvo pažeistos pareiškėjos turimos teisės į šias lėšas, turi būti sprendžiama nagrinėjant bylą atnaujinant procesą, sudarius pareiškėjai galimybę pasinaudoti visomis procesinėmis teisėmis įrodinėjant savo teisių galimą pažeidimą, nes ši galimybė iš pareiškėjos buvo atimta neįtraukus jos į civilinę bylą **Nr. e2YT-14562-545/2019** (šios nutarties 27 punktas). Teismams nagrinėjant bylą dėl pareiškėjos teisių į ginčo lėšas iš esmės nusprendus jau antrajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape, buvo ne tik neteisingai išspręstas klausimas dėl pagrindo atnaujinti procesą pagal **CPK 366 straipsnio** 1 dalies 7 punktą, bet ir iš esmės apribotos pareiškėjos procesinės teisės, pažeista jos teisė į teisminę gynybą ir tinkamą teismo procesą.
32. Teisėjų kolegija pripažįsta teisiskai nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad kilusių atnaujinti procesą nagrinėjamoje byloje yra ir tai, jog bendrovė „Status Berater GmbH“, kurios sąskaitą buvo pervestos lėšos iš pareiškėjos sąskaitos, yra likviduota ir nėra jos teisių ir pareigų perėmė. Įsiteisėjusių Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimu civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019** ginčo lėšos, kurios, kaip įrodinėja pareiškėja, teisėtai priklauso jai ir turi būti jai grąžintos, yra perduotos Lietuvos valstybės nuosavybėn, šiuo sprendimu taip pat pripažinta, kad bendrovė „Status Berater GmbH“ nėra ginčo lėšų savininkė, taigi pareiškėjos reikalavimas šioje byloje yra nukreiptas ne į bendrovę „Status Berater GmbH“, o į Lietuvos valstybę. Pažymėtina, kad pagal **CPK 370 straipsnio** 4 dalį byla atnaujinant procesą nagrinėjant neperežina ribų, kurias apibrėžia proceso atnaujinimo pagrindai, atnaujinus bylą procesą pagal **CPK 366 straipsnio** 1 dalies 7 punktą turi būti nagrinėjami tik tos aplinkybės, kurios susijusios su neįtrauktu į bylą nagrinėjimą asmenų materialiosiomis teisėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-262/2013**). Bendrovės „Status Berater GmbH“ likvidavimo faktas nesudaro jokių procesinių kliūčių teismui atnaujinus procesą įvertinti galimą ginčo lėšų teisėtą priklausymą pareiškėjai ir kartu šių lėšų pripažinimo besimininkėms teisėtumą ir pagrįstumą.
- Dėl termino prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti*
33. Viena iš sąlygų atnaujinti procesą – **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatytas trijų mėnesių terminas, per kurį asmuo gali kreiptis į teismą su prašymu atnaujinti procesą, skaičiuojamas nuo tos dienos, kai prašymą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad pareiga pateikti sužinojimo apie proceso atnaujinimo pagrindą momentą įrodančius duomenis tenka prašymą atnaujinti procesą teikiančiam asmeniui. Tokią šią asmens pareigą suponuoja civiliniame procese galiojantis rūgimasis principas (**CPK 12 straipsnis**), kuris lemia, jog įrodinėjimo pareiga ir pagrindinis vaidmuo įrodinėjant tenka įrodinėjamų aplinkybių nustatymu suinteresuotoms šalims (**CPK 178** straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-310-916/2020**, 33 punktas).
34. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymėta, kad, siekdamas užtikrinti teisinių santykių stabilumą, proceso koncentratumą ir ekonomiško principo laikymąsi, užkirsti kelią piktnaudžiavimui procesinėmis teisėmis, įstatymų leidėjas nustatė, kad, skaičiuojant termino kreiptis dėl proceso atnaujinimo pradžią, atsižvelgtina ne tik į pareiškėjo nurodomą sužinojimo momentą, bet įvertinama, kada asmuo objektyviai turėjo sužinoti apie savo teisių pažeidimą, veikdamas atitinkamoje situacijoje kaip *bonus pater familias* (atidus, rūpestingas ir apdairus žmogus), t. y. apdairiai ir rūpestingai, rūpindamasis savo galbūt pažeistų teisių gynyba (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje **Nr. 3K-3-607-916/2015** ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką). Prašymo atnaujinti procesą padavimo terminas turėtų būti skaičiuojamas nuo tada, kai pareiškėjas turėjo objektyviai sužinoti esant ar atsiradus aplinkybės, kurios yra pagrindas atnaujinti procesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-112-378/2019**, 24 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
35. Tiek sprendžiant dėl prašymo atnaujinti procesą padavimo termino pradžios, tiek dėl pagrindo šį terminą atnaujinti, kiekvieną konkrečią situaciją būtina vertinti individualiai, t. y. kiekvienam konkrečiam atvejui taikytini ne vidutiniai, o individualūs sąžiningo, atidus bei rūpestingo elgesio standartai atsižvelgiant į asmens gebėjimą įvertinti susiklosčiusią teisinę situaciją, asmens amžių, išsilavinimą ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-112-378/2019**, 28 punktas).
36. Teisiskai reikšmingo fakto – sužinojimo apie aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą, momento – nustatymas yra fakto klausimas, dėl kurio sprendžiama pagal šalių pateiktus įrodymus (**CPK 353** straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-112-378/2019**, 26 punktas). Kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskustų teismų sprendimus ir (ar) nutartis teisimo aspekto, yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių ir iš naujo jų nenustato, tačiau patikrina, ar kas nustatant, nebuvo pažeistos įrodinėjamą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančios civilinio proceso normos, taip pat ar nebuvo nukrypta nuo kasacinio teismo atitinkamų klausimų formuojamos praktikos (**CPK 353** straipsnio 1 dalis).
37. Pareiškėja nagrinėjamoje byloje įrodinėjo, kad apie aplinkybes, sudarančias pagrindą atnaujinti procesą, sužinojo 2020 m. gruodžio 11 d., kai jai atstovaujantis advokatas gavo Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimą civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019**, todėl, kreipdamasi su prašymu dėl proceso atnaujinimo 2021 m. vasario 18 d., **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą nepažeidė. Šiai aplinkybei pagrįsti pareiškėja pateikė savo dabartinio vadovo M. T. elektroninį susirašinėjimą su Kauno apygardos prokuratūros prokuroriu T. Dorelaičiu, iš jo matyti, kad 2020 m. spalio 19 d. M. T. kreipėsi į prokurorą informuodamas apie 2020 m. rugpjūčio 13 d. Tbilisio miesto teismo sprendimą už akių civilinėje byloje **Nr. 2/32281-19** ir prašydamas informacijos apie tolimesnius veiksmus dėl sualaikytų lėšų. 2020 m. spalio 22 d. gautas prokuroro atsakymas, kad ginčo lėšos teismo sprendimu pervestos valstybei. Tos pačios dienos el. laišku M. T. paprašė prokurorą atsiųsti teismo sprendimą dėl lėšų perdavimo, 2020 m. spalio 28 d. iš prokuroro gautas atsakymas, kad teismo sprendimo įsigaliojimo metu, dėl šio sprendimo M. T. pasiūlyta kreiptis į sprendimą priėmusį Vilniaus miesto apylinkės teismą, kartu nurodant teismo sprendimo priėmimo datą. Pareiškėja taip pat pateikė bendrovei atstovaujantį advokatą I. Sniomovą 2020 m. lapkričio 6 d. el. laišku prokurorui T. Dorelaičiui, kurio prasmė detalesnių duomenų apie teismo procesą dėl lėšų pripažinimo besimininkėms bei nurodoma, kad susisiektus su teismo archyvu vien pagal bendrovės pavadinimą teismo sprendimas nebuvo rastas, 2020 m. lapkričio 9 d. prokuroro atsakymą, kuriuo paaiškinama, kad prokuroras prašomos informacijos neturi, dėl jos pasiūlyta kreiptis į VMI arba antstolę R. Pauzenę, 2020 m. lapkričio 11 d. antstolės R. Pauzenės atsakymą į advokatą I. Sniomovą el. laišku, kuriuo informuojama, kad vykdomoji byla dėl bendrovės „Krimmer Ltd“ antstolės kontoroje nebuvo užvesta. Prašyme atnaujinti procesą nurodoma, kad advokatui I. Sniomovui pavyko surasti teismo sprendimą savarankiškai internete 2020 m. gruodžio 11 d.
38. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad pareiškėja yra praleidusi terminą prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti. Tokią išvadą teismas grindė tuo, kad ginčo lėšos dar 2015 m. spalio 30 d. buvo pervestos iš pareiškėjos sąskaitos į bendrovės „Status Berater GmbH“ DNB banke Lietuvoje esančią sąskaitą, pareiškėjos atstovas M. T. buvo apklaustas ikiteisminio tyrimo Nr. 03-6-00070-15 metu, siekiant nustatyti ginčo lėšų kilmę. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, pareiškėja, būdama, kaip ji teigia, teisėta ginčo lėšų savininkė, turėjo domėtis jai priklausančiu turto, o vykdydama šią pareigą objektyviai turėjo sužinoti apie galimą savo teisių pažeidimą. Nors pirmosios instancijos teismo nutartyje konkrečiai nepvardytas momentas, nuo kurio, teismo vertinimu, turi būti skaičiuojamas **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatytas trijų mėnesių terminas, tačiau iš teismo motyvų galima daryti išvadą, kad šiuo momentu pirmosios instancijos teismas pripažino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimo civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019** priėmimo datą.
39. Apeliacinės instancijos teismas priarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad pareiškėjai buvo žinoma apie ikiteisminį tyrimą, pareiškėjos vadovas M. T. nuo 2017 m. balandžio 3 d. palaikė ryšį su ikiteisminį tyrimą vedusiu prokuroru, todėl objektyviai turėjo visas galimybes sužinoti apie proceso eigą, taip pat apie arešto ginčo lėšoms panaikinimą, ju perdavimą saugoti VMI bei pastarosios iniciuotą civilinę bylą, kurioje pateiktas prašymas dėl proceso atnaujinimo. Apeliacinės instancijos teismas taip pat konstatavo, kad M. T. sužinojo ar objektyviai turėjo galimybę sužinoti apie pradėtą procesą dėl lėšų pripažinimo besimininkėms vėliausiai tuomet, kai įsigaliojo Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimas už akių, t. y. 2020 m. rugsėjo 23 d.
40. Taigi, tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas dėl termino prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti pradžios nagrinėjamą atvejų sprendė remdamiesi objektyviuoju momentu, t. y. taikydami *bonus pater familias* standartą. Pareiškėjos pateikti įrodymai, kuriais buvo grindžiamas sužinojimo apie proceso atnaujinimo pagrindą momentas, iš esmės nebuvo vertinti, teismams nusprendus, kad pareiškėjai apie jos teisių galimą pažeidimą objektyviai turėjo būti žinoma anksčiau, nei nurodo pareiškėja (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimo civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019** priėmimo dieną arba vėliausiai Tbilisio miesto teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimo už akių įsiteisėjimo dieną). Teisėjų kolegija pripažįsta teisiskai pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad šios teismų išvados padarytos pažeidžiant įrodinėjamą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas bei nukrypstant nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos, reikalaujančios tikytiną atidus, rūpestingo ir apdairaus asmens standartą kiekvienu atveju individualizuoti.
41. Pareiškėjos turėjimą žinoti apie civilinę bylą **Nr. e2YT-14562-545/2019** teismai, kaip minėta, susiję išimtinai su jos žinojimu apie ikiteisminį tyrimą Nr. 03-6-00070-15 ir bendro pobūdžio turto savininko pareiga domėtis jam priklausančio turto likimu. Iš byloje surinktų įrodymų matyti, kad ikiteisminis tyrimas Nr. 03-6-00070-15 buvo nutrauktas Kauno apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro 2018 m. vasario 22 d. nutarimu, nustačius, kad nepadaryta veika, turinti **BK 216** straipsnyje nustatytą nusikaltimo požymį, tuo pačiu nutarimu nutarta ginčo lėšas pervesti į VMI depozitinę sąskaitą paskiriant VMI ginčo lėšų saugotoja. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad Kauno apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro 2018 m. vasario 22 d. nutarime nėra jokios informacijos apie galimą VMI saugomų ginčo lėšų superdavimą valstybės nuosavybėn, byloje nenustatyta, kad tokia informacija būtų pareiškėjai suteikta ikiteisminio tyrimo metu, todėl teismų išvada, pareiškėjos žinojimą apie ikiteisminį tyrimą susijantį su jos žinojimu apie kitą savarankišką teisminį procesą (civilinę bylą **Nr. e2YT-14562-545/2019**), akivaizdžiai stokoja pagrįstumo. Papildomai pažymėtina, kad teismai nenustatė, ar ir jei taip – kada, pareiškėja buvo informuota apie ikiteisminio tyrimo Nr. 03-6-00070-15 pabaigą ir Kauno apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro 2018 m. vasario 22 d. nutarimą.
42. Byloje nėra ginčo dėl to, kad pareiškėja nebuvo įtraukta į civilinę bylą **Nr. e2YT-14562-545/2019** ir dėl šios priežasties nebuvo informuota apie ją bylą nagrinėjančio teismo. Taip pat nenustatyta, kad pareiškėja po ikiteisminio tyrimo pabaigos būtų gavusi informaciją apie civilinės bylos Nr. e2YT-14562-545/2019 inicijavimą iš VMI. Esant tokioms nustatytoms faktinėms bylos aplinkybėms, t. y. kad pareiškėja (užsienio bendrovė) jokia forma nebuvo informuota apie jos teisėmis galintį turėti įtakos teismo procesą nei į inicijavusios valstybės institucijos, nei teismo, teismų išvadą, kad pareiškėjai apie jos teisių galimą pažeidimą objektyviai turėjo būti žinoma Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 31 d. sprendimo civilinėje byloje **Nr. e2YT-14562-545/2019** priėmimo dieną, padaryta prielaidų pėmelę aukšta, atsižvelgiant į faktines bylos aplinkybes, atidus, rūpestingas ir apdairus asmens elgesio standartas. Vien teismų akcentuota bendro pobūdžio turto savininko pareiga domėtis jam priklausančio turto likimu, teisėjų kolegijos vertinimu, nepatvirtina išvados, kad pareiškėja, veikdama apdairiai ir rūpestingai pagal bylą nustatytas faktines aplinkybes, galėjo pagrįstai tikėtis, kad teisme bus (yra) sprendžiamas ginčo lėšų, laikinai sualaikytų nutraukimu pasibaigusio ikiteisminio tyrimo metu, perdavimo kito asmens (valstybės) nuosavybėn klausimas.
43. Pagal **CPK 370 straipsnio** 3 dalį termino prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti pradžiamas yra savarankiškas pagrindas atsisakyti atnaujinti procesą, net ir konstatavus esant **CPK 366** straipsnio 1 dalyje įtvirtintą proceso atnaujinimo pagrindus. Kadangi prašymo atnaujinti procesą padavimo termino pradžios momentas šioje byloje nebuvo tinkamai nustatytas, teismų išvada dėl **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatyto termino praleidimo ir jo teisinį pasekmę taip pat negali būti pripažinta teisiskai pagrįsta.
44. Minėta, kad sužinojimo apie aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą, momento nustatymas yra fakto klausimas (šios nutarties 36 punktas). Šiai teisiskai reikšmingai aplinkybei nustatyti nagrinėjamoje byloje būtina tirti ir vertinti įrodymus, kurių bylą nagrinėję teismai iš esmės nevertino (šios nutarties 40 punktas), todėl nustatytas pažeidimas sudaro pagrindą panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, atsižvelgiant į šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus (**CPK 359** straipsnio 1 dalies 5 punktą, 362 straipsnio 2 dalį).
45. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad sprendžiant **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatytą termino eigos pradžios reikšmingumą, yra tai, kada apie aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą, sužinojo ar objektyviai turėjo sužinoti pareiškėja, t. y. šiuo atveju bendrovė „Krimmer Ltd“. Juridinio asmens valdymo organų pasikeitimas neturi įtakos **CPK 368** straipsnio 1 dalyje nustatytam termino skaičiavimui, tačiau ši aplinkybė gali būti reikšminga teismui sprendžiant dėl praleisto termino atnaujinimo, jei būtų nustatyta, kad termino eigos metu bendrovė neturėjo galimybių kreiptis dėl proceso atnaujinimo dėl netinkamų bendrovei atstovavusių asmenų veiksmų (neveikimo).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

46. Kasaciniame teisme pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo rengiama. Kasaciniam teismui perdavus bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, ginčo šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo paskirstymo klausimas paliktas spręsti šiam teismui (**CPK 93 straipsnis**).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu ir 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 17 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Ambrasaitė-Balčiūnienė

Antanas Simiškis

Donatas Šernas